

Carme Serrallonga

Visat núm. 12
(octubre 2011)

per Pilar Godayol

Carme Serrallonga començà a traduir als anys seixanta. A més de la passió que sentia per alguns autors i obres, fou el grau de militància per la llengua i per la cultura pròpies el que la va empènyer cap a aquest ofici. Fou una de les grans traductores catalanes de la segona meitat del segle XX.

Carme Serrallonga explicava que havia estat autodidacta en l'aprenentatge de les llengües i que, fora del català i el francès que havia après a l'Escola Francesa de la Gran Via, les altres llengües les havia estudiat gairebé tota sola: el llatí i el grec a la universitat; l'anglès, l'italià i l'alemany amb ploma i paper, un diccionari, una gramàtica i un text per traduir: «Sempre un text que interessi, perquè encara que estudiar una llengua m'apassioni per ella mateixa, encara m'apassiona més per la relació que hi descobreixes amb la psicologia del llenguatge, i perquè llegir un autor en la seva pròpia llengua no és igual que llegir-lo traduït» (Mañé i Herrera, 1985: 170).

Començà a traduir, concretament de l'alemany, d'una manera «una mica casual». Havent-lo estudiat a l'Institut Alemany de Barcelona, perquè en el seu temps era una llengua que portava «aurèola», l'abandonà durant la guerra per qüestions ideològiques. Després, amb el temps, quan s'adonà que hi havia autors que estaven en desacord amb l'horror d'aquell moment històric, un bon dia, s'hi tornà a posar sola, tot llegint *Els Buddenbrooks* de Thomas Mann. Així és que, al principi dels seixanta, arran que l'amiga Capmany suggerís el seu nom, Edicions 62 li encarregà la seva primera traducció: *El meu amic Friederich*, de Hans Peter Richter (1965). Més tard, li encomanaren *El pa dels anys joves* (1965), de Heinrich Böll, de qui també traduí *Casa sense amo* (1970), i *Goethe i el seu temps* (1967), de György Lukács.

En aquella mateixa època, el 1966, Ricard Salvat li demanà que traduí *La bona persona de Sezuan*, de Bertolt Brecht, per una posada en escena del Teatre Romea. De Brecht, Serrallonga també en traslladà, la dècada dels vuitanta, *Baal*, *Ascensió i caiguda de la ciutat de Mahagonny*, *El casament dels petits burgesos* (1984); *Galileo Galilei*, *La «Courage» i els seus fills* (1985); *El senyor Puntilla i el seu criat Matti* (1988); *Vida d'Eduard II d'Anglaterra* (1998) i *Els set pecats capitals dels petits burgesos* (2001). Brecht apassionava Serrallonga, per bé que «l'havia fet patir molt». Malgrat tot, ja sigui pel llenguatge auster i pur, pels plantejaments morals i de llibertat o pel missatge constructiu que se'n desprenia, «traduir-lo és un plaer», afirmava (Mañé i Herrera, 1985: 174).

Georg Büchner fou un altre dels autors alemanys reverenciats per Serrallonga, del qual traslladà: *La mort de Danton* (1976), *Leonce i Lena: comèdia* (1977) i *Woyzeck* (1985). També portà al català Friedrich Dürrenmatt, Peter Handke, Goethe, Mozart, Arthur Schnitzler, Frank Wedekind o Alfred Döblin. De Döblin, en traslladà *Els de Lobenstein van a Bohèmia*, *L'assassinat d'un botó* i *Berlin*

Alexanderplatz, una mena de desafiament traductològic, com ella mateixa sovint reconeixia. En conjunt, les traduccions de la literatura alemanya de Serrallonga han estat qualificades de «modèliques» (Vándor, 1999: 55).

Serrallonga féu petites incursions en la literatura anglesa i nord-americana, la italiana i, fins i tot, la sud-africana amb la versió *Romàntica història d'una monja* de Zakes Mda (encara inèdita). De l'anglès traduí *Una habitació amb bona vista* (1986) de Foster, *El dret d'escollir* (1987) de Brian Clark i *A la glorieta* (1992) de Jane Bowles, la biografia de la qual la fascinava. De l'italià, llengua per la qual sentia certa debilitat, versionà *El jardí dels Finzi-Contini* (1967) de Giorgio Bassani, *Una jornada particular* (1984) d'Ettore Scola i *El difunt Mattia Pascal* (1986) de Luigi Pirandello. Del francès traduí *Kean: adaptació de l'obra d'Alexandre Dumas* (1985) de Sartre, *Per un sí o per no* (1986) de Nathalie Sarraute i *Una visita inoportuna* (1989) de Copi. També col·laborà, amb Santos Hernández i Maria Aurèlia Capmany, en la traducció a l'espanyol de *La pell de brau* i *Primera història d'Esther* de Salvador Espriu.

En les últimes dècades de la seva vida, la mestra Serrallonga (no li agradava que li diguessin pedagoga, perquè deia que era un títol que li venia gran) s'inicià en la traducció de la literatura infantil i juvenil, majoritàriament d'autors i autores alemanyes i angleses. En un article de l'*Avui* del 7 de novembre de 1997, just després de la mort de la traductora, Francesc Boada explicava que el 1983, amb motiu d'haver obtingut els drets d'edició en català per a l'editorial La Galera de la petita joia de la literatura infantil universal *En Jim Botó i en Lluc el maquinista*, de Michael Ende, s'hi posà en contacte, perquè el llibre demanava una ploma «experta, rica, sensible i bona coneixedora dels infants».

Fins aleshores Serrallonga no havia traduït cap títol de literatura infantil i juvenil. Es deixà seduir per Jim Botó, Lluc el maquinista i la locomotora Emma i acceptà el repte que era recrear en català tota la seva màgia i misteri. Després de la primera part vingué la segona, *En Jim Botó i els 13 salvatges*, i molts altres llibres per a d'altres editorials. Serrallonga féu accessible al públic jove tot l'atractiu fetiller que destil·len les obres d'autors i autores com ara Jindra Čapek, Sally Cedar, Dagmar Chidolue, Barbara Gehrts, els Germans Grimm, Peter Härtling, Irina Korschunow, Othmar Franz Lang, Mira Lobe, Boy Lornsen, Christine Nöstlinger, Otfried Preussler, Tilman Röhrig, Edith Schreiber-Wicke i Stepán Zavrel.

Amb l'experiència d'haver traslladat al voltant d'una vuitantena de títols, Carme Serrallonga reflexionà sobre la traducció en diverses entrevistes, en què féu mesurades declaracions de principis, com també avaluacions de les seves versions. Les valoracions esparses sobre el procés traductor de Serrallonga són tan discretes com consistents. Serrallonga era partidària de la literalitat tant com sigui possible perquè pensava que és «la manera més honesta de donar alguna cosa que se t'escapa contínuament dels dits». Amb tot, defensava que «no hi ha una recepta per a traduir» i que «cada obra et demana un esforç d'adaptar-te tu a ella». Recalcava que, cada autor i cada text, «l'has d'agafar amb un esperit nou», com si cada vegada es tornés a començar del no-res: «Pots fer una traducció al peu de la lletra i que sigui una bestiesa, pots fer-ne una altra no tan fidel però que et fa entrar més en el pensament de l'autor. Per endevinar això, t'ho jugues tot» (Mañé i Herrera, 1985: 172). Alguna vegada Serrallonga també traduí sota pressió. *El balcó* de Jean Genet, per exemple, el reescribí en disset o divuit dies perquè col·legues del Teatre Lliure li ho demanaren com un favor per omplir el buit d'una obra: «Va ser una cosa monstruosa, perquè escrivia nou o deu hores a màquina, i les estones que no escrivia hi pensava, i de nits la somiava. Jo, justament, sóc una persona que treballo a poc a poc; no puc pensar en aquells dies sense esgarrifances i amb mal consciència» (Mañé i Herrera, 1985: 173). Val a dir que aquella obra que apressà tant Serrallonga, després d'assajar-la i tenir-la a punt, no es va poder representar per la denegació del permís.

Quan Lourdes Mañé i María Dolores Herrera, a la darrera pregunta de la seva llarga entrevista, li

demanaren què era més important per a ella, la seva activitat com a mestra o com a traductora, ella contestava, sense pensar-s'ho gaire, «compaginar-ho tot», i afegia: «quant a la meva activitat com a traductora, penso que és una forma de manifestar un cert egoisme —és un plaer tan gran que ja és un vici— o una tendència a possessionar-me d'alguna cosa, de fer-la meva» (1985: 179). «Egoista o no», el plaer de Carme Serrallonga ha estat per a la cultura i la llengua catalanes un regal impagable.

[Per saber-ne més](#)